

FINDIQ AĞAÇLARININ BUDAMA ÜSULLARI

Budamanın aparılması ən vacib aqrotexniki tədbirlərdən biridir. Budama bağıın məhsuldarlığını artırır, meyvənin keyfiyyətini yüksəldir, hər il bar verməni təmin edir.

Respublikamızda iqlim şəraitindən asılı olaraq, payızda yarpaq töküldükdən sonra və yazda tumurcuqlar oyananadək budama işləri aparılmalıdır. Şaxtılı günlərdə budama aparılmamalıdır. Budama ağacın oyanmasına qədər başa çatdırılmasa bitkidə inkişaf prosesləri zəifləyir.

Budama işləri bağ qayçısı, əl bıçqısı və eləcə də balta ilə aparıla bilər. Cavan findıq koluna forma verilməsinə birinci ildən başlamaq lazımdır. 2-3 illik normal inkişaf etmiş tingin adətən 3-4 yaxşı formalaşmış gövdəsi olur. Bağ salınarkən tingin yerüstü hissəsi 20-25 sm qısaldılır. Birinci ildə hər gövdəciyin üzərində bir neçə yan budaqcıq əmələ gəlir. Payızda yenidən artıq, zədələnmiş və zəif budaqlar dibdən kəsilib atılır, daha güclü, yaxşı inkişaf etmiş sağlam zoğlar 2-3 göz qısaldılır. Cavan topada birinci pöhrə zoğları 3-cü il gövdəciklərin şərti kök boğazından çıxır.

Sonrakı illər isə kök pöhrələri əmələ gəlir

ki, hər topada 18-20 ədəd gövdəcik saxlamaqla hər il budama və forma vermə davam etdirilməlidir.

Findıq bitkisinin çətrini seyrəldərkən işıqlı, küləklənən və seyrək budaqlı çətrin yaradılmasına fikir verilməlidir. Findıq bitkisi günəşli və kölgəsiz yerləri sevir. Düzgün budama aparmadıqda, kolun çətri çadır şəklini alaraq cərgə aralarına işıq buraxmır. Kölgəlik olduqda findığın meyvə verəcək cavan gövdələri zəif qalır, məhsul vermir və bar verən budaqların qurumasına səbəb olur. Bundan əlavə ağacların üstünü mamır basır və bir çox xəstəliklər əmələ gəlir ki, bu da məhsuldarlığı aşağı salır.

Bitkilərdə birillik artımın gücünə görə ağacın ümumi inkişafı müəyyən edilir. Birillik artımı nə qədər çox olarsa bitki gələcəkdə daha çox məhsuldar olur. Budama məhsuldarlığa çox yüksək təsir göstərir. Findıq topasının 200 ilə qədər yaşamasına baxmayaraq, Respublikamızın şəraitində findıq topasının sərbəst gövdələrinin həyat fəaliyyəti 40 ildən artıq olmur. Findığın fəal məhsuldarlıq dövrü torpaq-iqlim şəraitindən asılı olaraq təqribən 7-25 ildir. Sonralar tədricən məhsuldarlıq aşağı düşür. Odur ki, kollarda gövdələr düzgün nizamlanmalı, yaşlı gövdələr kəsilib cavan budaqlara əvəz edilməlidir.

Findıq topasında hər gövdə sərbəst kök sistemi əmələ gətirir. Findıq topasında gövdəsi ömrü boyu dəyişir. Findıq topasında bir vaxtda

müxtəlif yaşlı gövdələr ola bilər: cavan zoğ və şivlər (1-5 illik), üzərində örtük budaqları, barlı orqanları olan gövdələr (5-25 yaşa qədər) və quruma mərhələsində olan gövdələr (25 yaşından yuxarı).

Sıxlaşmış topada ayrı-ayrı gövdələrin həyat fəaliyyəti qısalır, ona görə də qoca, xəstə, zədələnmiş gövdələrin müntəzəm olaraq kəsilib atılması vacibdir. Kəsilmiş gövdələri əvəz etmək üçün düz qalxan və güclü pöhrələr saxlanılmalıdır. Findıq çox gövdəli və bol kök pöhrəsi verən bitkidir. Budama zamanı findıq kolları arasında hər il əmələ gələn pöhrələrin təmizlənməsi vacibdir. Bunların qalması ağacın zəifləməsinə və məhsulun azalmasına səbəb olur. Kök və gövdə ətrafındakı pöhrələr vegetasiya dövründə iki dəfə kəsilib atılmalıdır.

Respublikamızda elə findıq sortları var ki, topa budanmadıqda təqribən 100-dən 150-yə qədər, qısa boylu sortlarda isə 45-50 pöhrə əmələ gəlir.

Pöhrə vermə qabiliyyətinə görə findıq sortları 3 qrupa bölünür:

a) 1-ci qrupa aid olan sortlar - Ata-baba, Elbarı, Firavan (100-200 pöhrə),

b) 2-ci qrupa mənsub olan sortlar- Əşrəfi, Yağlı findıq, Azəri, Ataula (30-40 pöhrə),

c) 3-cü qrupa yalnız şərti kök boğazı, seyrək kök üzərində çox az pöhrə verən findıq sortları - Saçaqlı, Qalib, Daş findıq, Xeyniks selernus aid edilir.

Findıq ağaclarının budanmasında əsas məqsədlərdən biri bitkinin cavanlaşdırılmasından ibarətdir. Cavanlaşdırmanı iki üsulla aparmaq olar:

1) Birinci üsul olduqca asandır və zəhmət tələb etmir. Qocalan və məhsuldar gövdələri tamamilə dibindən kəsərək ancaq cavan pöhrələri saxlamaqla cavanlaşdırma aparmaq olar. Lakin, əlverişsiz cəhəti odur ki, bu bağdan 4-5 il məhsul əldə etmək mümkün deyildir. Bu üsulu ancaq böyük fındıq sahələri olan təsərrüfatlarda tətbiq etmək olar. Belə ki, bağı müəyyən hissələrə bölüb növbəli şəkildə cavanlaşdırma aparmaq olar. Belə təqdirdə, müəyyən bir hissəni cavanlaşdırdıqda ümumi məhsulun azalmasına o qədər də təsir göstərmir.

2) İkinci cavanlaşdırma üsulu, qocalan gövdələrin tədricən budanması və cavanları ilə əvəz edilməsidir. Bu cür seyrəltmə ən səmərəli və əlverişli üsuldur.

Budama və forma vermə bitkilərin normal inkişafı üçün çox vacibdir. Topalarda həddindən artıq gövdələr və pöhrələr saxlanılsa, bu bitkinin inkişafına, məhsuldarlığına öz mənfi təsirini göstərir. Budama dərəcəsi ağacın yaşından, sortun bioloji xüsusiyyətlərindən asılıdır.

Fındıq bağlarında budama apararkən sortun xüsusiyyətindən, çətin sıklığından və əkin sxemindən asılı olaraq 6-25 ədədə kimi gövdə saxlanılır. Əkin sxemindən asılı olaraq bir fındıq topasında saxlanılan gövdələrin miqdarı aşağıda göstərilən kimi olmalıdır.

Əkin sxemi	1 hektarda bitkinin sayı (ədəd)	Məhsuldar gövdələrin miqdarı (ədəd)	Əvəz olunan cavan budaqların miqdarı
6 x 4	415	6	6
8 x 4	312	10	6
8 x 6	207	20	10
8 x 8	156	25	10

Budama aparıldıqdan sonra fındıq bağlarında gövdələrin ətrafına çürümüş peyin, ağac yonqarı verilməsi məsləhətdir ki, bu da bitkini şaxtadan və digər xarici zərərverici amillərdən qoruyaraq, bitkinin stabil və normal inkişafına, məhsuldarlığına müsbət təsir göstərir.

Yüksək məhsuldarlığa yalnız bütün

aqrotexniki tədbirlərə əməl etməklə nail olmaq mümkündür. Fermer təsərrüfatları üçün bu bülletenin hazırlanmasında məqsəd müasir bazar iqtisadiyyatı şəraitində bağçılığın ayrı-ayrı sahələrində, o cümlədən fındıq bağlarında bütün aqrotexniki tədbirləri həyata keçirməklə, məhsul istehsalının yüksəldilməsi və fermerlərin gəlirlərinin artırılması üçün bağban fermerlərə bəzi məsləhətlər, tövsiyələr verməkdən ibarətdir.

Əlican Əlicanov

Layihə Dünya Bankının vəsaiti ilə Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən maliyyələşdirilir

İcraçı: Şəki Regional Məsləhəti Mərkəzi MMC
Ünvan: Şəki, Yemçilik müəssisəsinin ərazisi.

Tel/Faks: (+994 177) 5-12-51/ 5-07-28.

«Daşbulaq» İKKM-də nəşrə hazırlanmış və çap olunmuşdur.
Sifariş № 41 nüsxə 15000

Azərbaycan Respublikası
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
Yanında Kənd Təsərrüfatı
Kreditləri üzrə Dövlət
Agentliyi

Şəki Regional Məsləhət
Mərkəzi MMC

İkinci Kənd Təsərrüfatının İnkişafı və Kreditləşməsi Layihəsi

FINDIQCILIQ TƏSƏRRÜFATININ İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ

ŞƏKİ - 2007